

Můžeme zapomenout?

Karolína Knákalová

XXVI. ročník literární a XXIV. ročník výtvarné soutěže -
Memoriálu Hany Greenfieldové (literární, II. kategorie)

Střední zdravotnická škola a Vyšší odborná škola zdravotnická Kladno

vedoucí pedagog Mgr. Šárka Vaňásková

Obsah

Můžeme na chvíli zapomenout	3
Můžeme zapomenout?	4
Nesmíme zapomenout.....	5

Můžeme na chvíli zapomenout

Zírala jsem na něj naprosto nechápavě. Mluvil o zářivé budoucnosti, konexích, nových dokladech, novém životě. Hodil si přes ramena kabát zbrusu nové uniformy a zatočil se přede mnou dokola, abych si ho mohla prohlédnout ze všech stran. Plaše se na mě usmál. Já se dívala skrz něj. Přišlo mi, že se všechno odehrává v mlze. Jeho hlas ke mně dozníval z velké dálky. Zatřásla jsem hlavou, abych se vrátila zpět do přítomnosti. Zmocňovala se mě závrať. Jako pokaždé v poslední době, když o tom začal mluvit. Pochopila jsem, že tentokrát to nebyly plané řeči. Podívala jsem se na své břicho, které bylo zatím ploché. Kde začíná život?

„No, ale zatím jsou věci trochu jiné, než sis je vysnil.“ připomněla jsem mu věcně. Očima jsem bloudila po místnosti. Zrcadlem se táhla prasklina a zdmi prosakovala plíseň.

„Zatím.“ poskočil nedočkavě a radostně začal hledat něco v tašce. Určitě nějaké dokumenty, které nám měly zajistit bezpečí.

Kde je asi maminka... Myslela jsem, že bude mít radost, když jsem jí vykládala všechny ty novinky. Ona ale nereagovala zdaleka tak nadšeně, jak jsem si představovala. Měla takový divný nepřítomný výraz. Potom se ale přemohla, usmála se a pevně mě stiskla. Pevněji než obvykle. Zarazilo mě to. Říkala, že mi napíše hned, jak tam s tetičkou dorazí, ale teď jsem od ní neslyšela už několik týdnů. Byla jsem z toho nervózní. Zaznamenal, že mu nevěnuji pozornost. Starostlivě ke mně přistoupil. Jak nade mnou stál ve své uniformě, vypadal hrozivě. Najednou se mi nelíbilo, když se na mě takhle díval z výšky. Rychle jsem si stoupla, až se stará židle převrhla.

„Můžeme na chvíli zapomenout.“ zašeptal téměř neslyšitelně. Naklonil se ke mně. Byl tak blízko, že jsem slyšela jeho přerývavý dech. Ucítila jsem teplo z jeho dlaně, která se přibližovala k mé tváři. V očích se mu zableskla touha. Touha vrátit se zpátky. Vzpomínky, které popíraly naše nynější postavení. Kde jsi? Kde je ten můj nejlepší kamarád, který bydlel naproti přes ulici? Kde je můj kamarád, se kterým jsme si denně hráli před domem, zatímco si moje teta s tvou matkou povídaly? Kde je ten kluk, který mě tajně miloval? Kde je ten radostný otec mého dítěte? Pamatuji si, jak jsi mi sliboval, že mi postavíš dům. Někde u jezera, kde budeme moci ležet v trávě, sledovat hvězdy a poslouchat cvrčky.

„Teď jsi Němka.“ zaskřípal mu hlas. Poslouchala jsem ho jenom na půl ucha. Kontrast žluté hvězdy na mém vlněném kabátu a hrozivě křičícího hákového kříže z jeho uniformy pod ramenem byl fascinující. Byly jen pár centimetrů vedle sebe. Klidně by se mohly i dotknout. Rozesmála jsem se. On se úlevně zasmál taky. Symboly, které nic neznamenají. Symboly, které nosí ti, kteří si jako narození byli sobě rovni. Nevinné symboly, které teď byly značkami rozhodujícími o osudu lidí. Některé se skvěly, pyšně se vyjímaly. Jiné hanbily jejich nositele.

Bylo to jako prozření. Pořád jsem to nechápala, ale začala jsem věci vidět v jiném světle než dosud.

„Byla jsem.“ odpověděla jsem naprosto jasným a pevným hlasem. „Byla. Ale kdybych se za ní dnes prohlásila, studem bych se propadla.“ odfrkla jsem si znechuceně. Jsem na svoji babičku nesmírně hrdá. Byla to velice silná žena. Protože si nikdy nepotřebovala svoji sílu dokazovat.“ sjela jsem ho od

hlavy až k patě znechuceným pohledem. Vypadal směšně. Jakoby se náhle ocitl v oblečení někoho cizího, které mu nápaditě nesedlo.

„Co by asi řekl tvůj táta, kdyby věděl, že ta tvoje opěvovaná snoubenka je ve skutečnosti špinavá židovka? Že jeho vnouče má smíšenou krev? Když je to tedy jedno, když to můžeme přejít, PROČ MĚ NUTÍŠ BÝT NĚKÝM, KÝM NEJSEM? VADÍM TI? TAK ZAVOLEJ SVOJE KAMARÁDY ZE STRANY, ZAVOLEJ JE A POŠTVI JE NA MĚ!“ teď už jsem křičela. Do očí mi vhrkly slzy. Pevně mě sevřel a chtěl mi zakrýt ústa, abych nás neprozradila. Vysmýkla jsem se mu.

„Já nechci zapomenout. Nesmím zapomenout.“ řekla jsem naprosto rozhodně.

Když jsem se nepozorovaně vytratila z vybydeného domu, kde jsme se tajně scházeli, sledovaly mě, kráčeji po ulici, jeho oči naprosto chladně. Ledově. Cize. Jeho vnitřní dítě bylo oběšeno na hákovém kříži. Nemohlo to unést a spáchalo sebevraždu. Bylo příliš slabé. Zato já, po několika týdnech poprvé, kráčela vzpřímeně a odhodlaně vpřed. Slzy stékající mi po tvářích odnášely to hořké zklamání, nepochopení a zmatenost, která se ve mně kumulovala už takovou dobu. Vzplanul ve mně oheň. Ne, v tu dobu jsem netušila, co se stane, neměla jsem nejmenší ponětí, co všechno mě, mou rodinu a nás, židy, čeká. Formovala se ve mně nejistá předtucha něčeho strašně špatného a silného, proti čemu budu muset stát. Poslední člověk, který byl věřící v naší rodině, byla právě moje babička. Byla jsem nabádána k opaku, ale bylo mi jasné, že právě nyní je ten správný čas začít věřit. Přestože jsem se dříve spíše zajímala o sebe a svojí budoucnost než o duchovno. Bůh mi pomohl rozhodnout se správně. Byla jsem na sebe tak pyšná, že patřím ke svým. Byla jsem tak pyšná, že nepatřím k nim. Čekalo mě ještě tolik strastí, bolesti a utrpení. Ale v tu chvíli jsem se cítila nezastavitelně. Nemohla jsem být zničena, ani kdyby se proti mně postavil celý svět. Ne vždycky jsem se potom cítila tak silně a neohroženě. Většinu času spíše osaměle, zoufale a beznadějně a vystrašeně. Ale kdykoli jsem si myslela, že už je můj konec, zjevila se nade mnou podobizna babičky. Často se mi o ní zdálo. Byla pro mě parafrází anděle strážného. Promlouvala ke mně v hebrejštině. Hebrejsky jsem nerozuměla, ale věděla jsem, co říká. Křičela „VĚŘÍM TI, HOLČÍČKO! MUSÍŠ BÝT SILNÁ! JSME V TOM VŠICHNI SPOLEČNĚ!“ a díky ní, přestože zemřela dávno před začátkem války, můj vnitřní oheň nikdy nevyhasl.

Jakkoli to zní paradoxně, onoho dne mi můj přítel, jako novopečený člen nacistické strany, pomohl mně, jako znovunalezené židovce, vyhrát válku. Později byl součástí všech těch zvěstev, které byly na židech páchány. Myslím, že byl moc mladý na to, aby chápal, co vlastně dělá. Spíše se mi chtěl pomstít. Jeho nové já, kterým se identifikoval, nenávidělo moje nové já, ke kterému jsem se hlásila. A to všechno jen proto, že ve skutečnosti tak vášnivě miloval.

Můžeme zapomenout?

V mém krátkém příběhu jsem chtěla poukázat na morální dilema dvou osob, každá stojící na protipólu tehdejší společnosti. Nezaujatému pozorovateli se může zdát odpověď jasná. Jako mladí k sobě mohli cítit vřelou sympatii, ale přeci sami viděli, že doba se změnila a společně s ní i oni sami. Jenže když jsou do rozhodování o něčem takovém zapojeny naše city, vzniká konfrontace mezi našimi myšlenkami, které byly dříve v harmonickém souladu. Mnozí stáli před tak složitými otázkami, museli si vytvořit priority mezi záležitostmi, u nichž se zdá, že si mezi nimi nelze správně vybrat.

Co je důležitější? Bezpečí mé rodiny nebo oddanost mému národu? Láska dívky, kterou miluji, nebo láska vůdce, poskytnuvší ochranu lidu?

Co je snad hrůznějšího, než vidět lidi, které jste znali, lidi, kteří byli snad vašimi sousedy či přáteli, ze kterých se stávají hrůzná monstra. Jak hrozné musí být vidět proměnu lidí, kteří se upnou k ideji, tak ohromující svým potenciálem ovládnout, ochromit, pohltit. V jakém bodě se stane z člověka nelida? Můžou neodpuštělné činy jedince zbavit statusu člověka? Je snad zlo v určitém poměru součástí každého z nás? Jak by se asi zachovala hrdinka mého příběhu, kdyby nikdo z její rodiny nebyl židem? Zachovala by se tak, jak cítila, že je to správné, anebo by dala přednost jistější budoucnosti a život svého nenarozeného dítěte? V té době netušila, že bude muset tajně potratit, aby si zachránila krk.

Lze zapomenout na události, jež v nás zanechaly traumatické vzpomínky? Náš mozek je dokáže vytěsnit do podvědomí, tudíž nás nemusí běžně sužovat, ovšem je pravdou, že díky určité události se mohou znovu vrátit do našeho vědomí díky flashbacku a tím pádem nás dostihnou i ve chvílích, kdy je nečekáme. To může být velice traumatizující, protože takové stavy nám navozují pocity, kterými člověk prošel během událostí, které přímo prožil. Mohou vracet jako noční můry. Jak proklamuje Viktor Emanuel Frankl- lidé, kteří přežili, měli nějaký smysl proč přežít. Měli v mysli něco, co je hnalo dál. Možná to byla jejich rodina. Způsob jak bojovat. A natruc neumřu. Pud sebezáchovy. Přežít! Nutkání žít, aby bylo možné pomáhat přežívat i ostatním. Či přežít, aby po válce bylo možno vyprávět příběhy dalším generacím. Viděl někdo takhle daleko? Víím, že existují lidé, které koncentrační tábory naprosto psychicky zničily a emočně vyčerpaly. Také víím, že mnohé naopak posílily a díky tomu co prožili, se potom stali v životě nezastavitelnými. Nebylo na co si stěžovat. Založily rodiny a vyžili se i z hlediska kariéry. Svého života užívali a vážili dobře, přestože v noci často nemohli spát. Ale ráno vyšlo slunce.

Nesmíme zapomenout

Můžeme zapomenout? Můžeme odpustit? Nesmíme zapomenout. To může být velice nebezpečné zapomenout, protože jestliže zapomeneme, minulost by se mohla opakovat.

Příběhy jsou mocné. Ten výše uvedený je smyšlený. Neukazuje tolik historický podtext událostí, má spíše psychologický charakter, ale důležité jsou všechny příběhy, všechna svědectví od osob, které válku prožily. Je důležité tyto příběhy zaznamenat, zpracovat a šířit mezi lidi. Nelze poměřit, které z nich jsou důležitější. Každý posluchač je jiný a má jiné priority a zájmy a toto obecnostvo skládající se z celé společnosti je pěkně pestrá skupina. Děti bude samozřejmě zajímat život dětí v té době. Někdo je více zaměřený na politický podtext, jiného zajímají osudy rodin. Někoho, jakými způsoby bylo možné zemřít, druhého zase jak dokázali lidé přežít. Aby bylo možné tuto problematiku přiblížit všem, je třeba mnoha příběhů, knih, odborných publikací, filmových snímků, přednášek a prohlídek. A já jsem ráda, že je pro naši generaci tolik možností připraveno a nové vznikají. Je pravda, že čas běží. Pamětníků ubývá. Sama jsem měla tu možnost poslechnout si pár příběhů přímo od několika z nich, ještě na základní škole. Jsem si vědoma toho, že moje děti tu možnost mít už nebudou. Budu jim to moct jediné vyprávět. Já, nebo jejich potomci.

Je to velice kruté, ale my nesmíme dopustit, aby vzpomínky lidí, kteří prožili všechny ty hrůzy, zemřely společně s nimi. Mnoho prožitého utrpení jednoho člověka může přinést mnoho moudrosti a

klíčového uvědomění člověku druhému. My, kteří máme to štěstí žít ve společnosti, ve které žijeme, tomu můžeme intelektuálně porozumět. Máme dar, s ostatními lidmi soucítit. Ano, pravděpodobně i přes to, že tyto příběhy vyslechneme, si budeme dále stěžovat na malichernosti, počasí a to, že nemáme nikdy dost peněz. Nebude se neustále krčit za každým naším rozhodnutím. Osobní prožitek je nesrovnatelný s vyprávěním. Ale zatím jsem nepřišla na nic, co by bylo více osobnější a obdobně stimulující.

A díky tomu se vyvarovat chybám, až se budeme rozhodovat. V současnosti se zaobíráme jinými globálními problémy, které ovšem mají s tehdejšími více společného, než se zdá. Boje racionalita a stereotypy versus humanistické postoje. Přitom by spolu mohly ideálně pracovat ruku v ruce. Je snadnější soudit skupinu lidí. V davu totiž mizí jednotlivci a je tak snazší učinit rozhodnutí, která by nám třeba při posuzování jednotlivce byla v rozporu se svědomím. Když je někde nějaký problém, je snazší svěst vinu na nějakého člověka či skupinu lidí, než přiznat, že problémy a neshody ve většině případů jsou problémy nás všech a nemožnost řešení je jen důsledkem chabé komunikace. Společnost se pak rozpadá na různé tábory, velice populární téma dneška, které se zdají neslučitelné a jednotlivé hlasy, ač mohou promlouvat moudře, zanikají v nesnesitelně hlasité vřavě, která v nás, tišších lidech, probouzí jen nechuť se nějak aktivně zapojovat. Jsme z ní unavení a okolí nás pak nazývá těmi, kteří se o nic nezajímají. Zase jste jen částí neosobního celku, kde se rozplynete a upadnete v zapomnění. A stejně je to takhle i s problematikou druhé světové války a veškerých jiných historických událostí. Více naslouchejme, ať je šíření posláním co nejméně vnucující a nenásilné. Lidi to potom bude více bavit. A z idejí, které mají být předány, si každý vezme to, co zrovna potřebuje. Pro uvědomění zastíněného. Pro lepší rozhodování. Pro lepší život.

Děkuji.